

Rekordna newdealska zmaga! Roosevelt osvojil 46 držav s 523. elektoralnimi glasovi

Tako velike popularne večine še ni imel noben predsednik Združenih držav iz Washingtona. Burbonski Landon je izgubil lastno državo Kansas; večino ima le v Mainu in Vermontu, ki imata skupaj osem elektoralnih glasov. Farmarsko-delavska stranka v Minnesoti zmagovita na vsej črti. Napredna fronta zmagala v Wisconsinu.

Volite v tork so dale prednost Rooseveltu in njegovi newdealski politiki največji mandat za zgodovino. Združenih držav za prihodnja štiri leta. Noben ameriški predsednik iz Washingtona še ni dobil tako ogromne popularne večine in tako popolne kontrole po svoji volji nad vso republiko.

Kolikor je pokazal volilni izid v sredo jutraj, je Roosevelt osvojil 46 držav, ki imajo skupaj 523 elektoralnih glasov; njegov glavni nasprotnik Landon je dobil večino le v dveh državih, v Mainu in Vermontu, ki imata skupaj osem elektoralnih glasov. Vseh elektoralnih glasov za predsednika in podpredsednika je 531.

Veliko zmago z Rooseveltom delijo vsi liberalni in radikalni elementi, združeni v "fronte novega deala", ki so: progresivci po vsej državi, farmarsko-delavska stranka v Minnesoti, ameriška delavska stranka v New Yorku, federalna stranka v New Yorku, federalna stranka v Wisconsinu, nadzemska delavska liga, kar vodi rudarski vodja John Lewis in katera je potegnila seboj brez malega vse nepopolne delavske elemente v Ameriki delavski federaciji; celo Browderjevi komunisti so izredno sodelovali z Rooseveltom z geslom: Enotna fronta demokracije proti fašizmu!

Vse te stranke in skupine more newdealsko stranko, ki je imela po imenu stara demokratska stranka. Nobenega dvoma ni več, da je bila v tem letu izbrana politična revolucija v Združenih državah, ki bo imela za zgodovinski pomen kot ciljna vojna za časa Lincoln.

Nasproti Rooseveltovemu taboru so stali: stara republikanska garda s kandidatoma Landonom in s famozno "Ligo svobode" (Morgan, Du Pontje in oboje Wallstreetarji), z notoričnim reakcionarjem Hearstom in s največjimi demokratskimi kandidati kot so Smith, Jim C. Davis, Raskob itd.; banda republikanov, ki so imeli "fathom" Coughlina, Lemkeja, dr. Townsenda in Gerarda Smitha na čelu.

Kako velika je Rooseveltova večina v kongresu, v tem hipu ni znano, je pa večja kot je bila v zadnjem kongresu, kajti v vrsto kongresnikov in senatorjev stare garde je bila poročena na drugi strani je pa izbrana cela vrsta progresivnih in farmarsko-laboritaskih senatorjev in kongresnikov, med katerimi sta Landon in Minnesota Norris iz Nebraske.

Kako strahovit poraz so doživeli republikanski burbonci, je dokaz ta, ker so izgubili tudi Pennsylvania, ki je bila od leta 1866 nepretrgoma pod njihovo kontrolo. Rooseveltova stranka je pometla vsa industrijska mesta, vsa rudarska okrožja in večino farmarskih distriktov.

Lemke, inflacionist in kandidat notoričnega katoliškega fajla Coughlina, ki je grozil, (Dolje na 3. strani.)

Položaj v Madridu je ponovno kritičen

Fašisti izgubili ameriško letalo

Madrid, 4. nov. — Španska vlada danes poroča, da so njene čete izvršile strateški napad na fašiste pred Madridom iz ozadja fašistične fronte.

Madrid, 4. nov. — Fašistična ofenziva za Madrid še ni zlomljena in linije brambovcev so se večeraj skrečile do zunanjih predmestij na zapadni in južnopadni strani mesta. Bojevanje se nadaljuje z največjo besnostjo. Fašistična letala se neprestano zaganjajo nad Madrid, toda bližje kot do predmestij niso mogla priti.

Vladni letalci so večeraj izvršili celo vrsto drznih napadov na fašistična oporišča in na središča njihove fronte v madridski okolici. Nad Talavera je bil obupen dvoboj med dvema letaloma, končno je pa fašistično letalo ameriškega izdelka s tremi možmi vred padlo v plamenu na tla.

Odmevi stavke mornarskih delavcev

Železnice ustavile prevoz blaga proti zapadu

Chicago, 4. nov. — Zaradi stavke mornarskih delavcev, ki je zajela vsa obala ob Pacifiku, je Zveza ameriških železnic razglasila embargo za prevoz blaga v zapadna pristanišča, ki so prizadeta v stavki.

Te železnice so Great Northern, Northwestern Pacific, Southern Pacific, Gulf Pacific, Texas & Louisiana, Union Pacific, Western Pacific, Milwaukee Road in več drugih. Poleg železnic so razglasile embargo tudi nekatere parobrodne družbe, med temi Union Steamship Co., Kai-sha Line, Gulf Steamship Co., Lykes Bros. Steamship Co., Swayne & Hoyt Steamship Line, Hammond Shipping Co. in Christiansen-Hammond Line.

Angleška vlada protestira v Berlinu

Berlin, 4. nov. — Eric Phipps, angleški poslanec v Berlinu, je vložil protest pri nemškem zunanjem uradu proti govorom, ki sta jih imela general Hermann Goering, minister letalstva in dr. Paul Joseph Goebbels, minister propagande. Nacijska voditeljica sta namreč zadnji teden izjavila, da je Anglija odgovorna za ekonomske poteškoče tretjega rajha. "Nemško zlato je bilo ukradeno in nemške kolonije so bile ukradene s sklenitvijo po vojnih pogodb, ki so bile sprejete na pritisk Anglije," sta izjavila nacijska voditelja. Nemški zunanji urad je prejel tudi protest poljske vlade proti nacijskemu napadu na poljske družine v Gdansk.

Domače vesti

Onim, ki pošiljajo darila v stari kraj

Chicago. — Čikaški poštar nas je informiral, da 10. december je zadnji datum za poštno pošiljke v Jugoslavijo iz Chicago. To velja za božične pokljike. Kdor torej pošilja svojem v stari domovini denar ali kakšno darilo v blagu, naj odpošlje najkasneje 10. decembra, če želi, da prejemnik dobi pošiljatev pred božičnimi prazniki.

Bolezensko zavarovanje v Kanadi

Opozicija bo morala odnehati, pravi Croll

Toronto, Ont., Kanada. — Bolezensko zavarovanje v provinci Ontario je gotova stvar po mnenju večšakov, ki zdaj študirajo ta problem in sestavljajo zakonske načrte, da jih predložijo v provinčni zbornici. Slično izjavo je podal David Croll, minister dela in blaginje.

Croll je dejal, da je ta reforma potrebna, ker si zdravniško oskrbo privoščijo sedaj lahko le premožni sloji, ne pa delavec, čigar letni zaslužek je manj kot tisoč dolarjev. "Vsaka bolezen povzroča takemu delavcu težko breme, težka in dolga bolezen pa je zanj katastrofa," je dejal Croll. "Zdravniki se bodo morali sprijazniti s tem dejstvom in odnehati v svoji opoziciji."

Croll je je dalje rekel, da je državno bolezensko zavarovanje izzvalo močan odpor v Angliji, sedaj, ko je v veljavi že več let, pa ga skoro vsi smatrajo za koristnega. Angleški sistem bo služil kot vzorec bolezenskega zavarovanja v Kanadi. Provinca Britska Kolumbija ga je že adoptirala in njej bodo sledile ostale province.

Delavski svet podprl Mooneyjevo obrambo

Tacoma, Wash. — Tukajšnji centralni delavski svet je prispeval \$150 v Mooneyjevo obrambo, ki je iz kalifornijskega ječa svoje celice v kalifornijski ječi naznanil, da je potreben sklad \$10,000 za sestavo in tiskanje zapiskov o njegovem zaslišanju, ki se je vršilo več mesecev pred posebnim razsodnikom, katerega je imenovalo državno vrhovno sodišče. Mooney, najbolj uspešen delavski organizator v San Franciscu, je bil 1. 1917 obsojen na smrt na obtožbo, da je on vrzel bombo, ki je ubila deset oseb v San Franciscu, ko se je vršila parada za vojno pripravljenost. Pozneje je bila kazen spremenjena v do smrtne ječe. Vsi razen interesov, ki so ga omežili, so uverjeni, da je Mooney nedolžen.

Fish čestital "komunistu" Rooseveltu

New York, 4. nov. — Hamilton Fish, znani republikanski kongresnik, ki je bil izvoljen, je brzojavil Rooseveltu: "Moje čestitke, komunist Roosevelt! — Komunist Fish." Fish, ki je vso kampanjo molčal, je rekel danes jutraj, da je republikance pokopalo njihovo nesramno obrekovanje socialnega zavarovanja in bedasto podpiranje komunizma newdealovcem.

Francoski komunisti v konfliktu z vlado

Premier Blum sklical izredno sejo kabineta

Pariz, 4. nov. — Premier Blum, vodja francoskih socialistov, je sklical izredno sejo članov kabineta, na kateri bodo razpravljali o komunističnih napadih na vlado ljudske fronte. Nevarnost je velika, ker razkol v tej fronti lahko povzroči padec Blumove vlade.

Socialistični premier bo danes odgovoril Mauriceu Thorezu, tajniku komunistične stranke, ki je v svojem govoru na komunističnem shodu zadnji teden obdolžil socialiste in socialne radikalce protikomunistične gonje. Thorez je namignil, da komunistični poslanci ne bodo podpirali Blumove vlade, ko bo predložila državni proračun parlamentu v odobritev.

Uspehi kampanje v jeklarski industriji

Deset novih unijs ustanovljenih v čikaškem distriktu

Chicago. — (FP) — Van A. Bittner, direktor organizatorične kampanje med jeklarskimi delavci v čikaškem distriktu, poroča, da je bilo deset novih unijs ustanovljenih v tem distriktu v zadnjih treh tednih. Vse so že prejemale čarter od Amalgamated Assn. of Iron, Steel & Tin Workers, organizacije železarskih in jeklarskih delavcev.

Bittner je dejal, da se bodo zastopniki bratskih organizacij, ki imajo veliko število članov med tujerodnimi delavci, zbrali na splošni konferenci, ki se bo pričela 29. novembra v Engineering Bldg., Chicago, v glavnem stanu kampanjskega odbora. Na tej konferenci bodo razpravljali o pobujanju načrtov jeklarskih kompanij, zarote, katere cilj je razširjanje rasnega sovražstva med delavci, ki predstavljajo različne narodnosti. V prvi veliki kampanji med jeklarskimi delavci 1. 1919, ko je Ameriška delavska federacija skušala organizirati delavce, so kompanije pridobile na svojo stran časopise, pridigarje in druge elemente, da so razširjali tako sovražstvo.

Sherman Service, detektivska firma, je že instruirala svoje agente, ki so na plačilni listi jeklarskih kompanij, naj podžigajo rasno sovražstvo zlasti med italijanskimi in jugoslovanskimi delavci, ki so uposleni v jeklarski industriji.

Komunistična agitatorja obsojena

Washington, D. C. — Policijski sodnik Mattingly je obsodil M. Adamsa in Thomasa Jonesa na trideset dni zapora in plačitev globe \$25, ker sta razpečevala letake s pozivom na volitve, naj glasujejo za komunistične kandidate. Sodnik ji je napravil dolgo pridigo in svetoval, "naj se vrnete v Rusijo, odkoder sta prišla." Unija za ameriške civilne svobodščine se je zavzela za obsojenca in vložila priliz proti odsodbi.

Družba izprla delavce v Clevelandu

Cleveland, O. — Otis Steel Co., ki je nedavno na pritisk unije zvišala plače delavcem v svojih skladiščih, je sedaj izprla 450 delavcev, članov Zveze jeklarskih in železarskih delavcev. Ta akcija je izzvala veliko ogorčenje in obeta se dolga in odločna borba.

REPUBLIKA PERU RAZVELJAVILA VOLITVE

Odrekla je predsedništvo voditelju socialistov

LATINSKA AMERIKA REVIDIRALA STALIŠČE

Lima, Peru, 4. nov. — Državna zbornica je večeraj s 58 proti 17 glasovom razveljavila volitve, pri katerih je bil izvoljen za predsednika republike Luis Antonio Eguiguren, kandidat socialistične stranke, čigar kandidatura vlada ni odobrvala.

Zbornica je odločila, da glasovi, ki so bili oddani za Eguigurena in druge kandidate socialistične stranke, niso veljavni. Pri volitvah, ki so se vršile 11. oktobra, je na bazi zadnjih poročil dobil večino glasov Eguiguren in porazil tri druge predsedniške kandidate.

Santiago, Chile, 4. nov. — Prebivalci države Južne Amerike popuščajo v svoji opoziciji proti Monroejevi doktrini, ker so se pričeli zavedati, da jim ta nudi večjo zaščito nego Evropa, na katero so se doslej naslanjali. Odkar je Italija podjarmila Abesinijo z oboroženo silo, se je situacija v Južni Ameriki spremenila. Vse latinske države razen Brazilije so podpirale Ligo narodov v bojkotni akciji proti Italiji, toda dejstvo, da je evropska vojska kljub temu po roparski vojni osvojila afriško državo, je uverilo latinsko Ameriko, da ne more ničesar pridobiti, če bi še nadalje vodila opozicijo proti Monroejevi doktrini. In iskala protekcije pri evropskih državah.

Nobena tajnost ni, da so države latinske Amerike smatrale to doktrino za poniževalno. To je vzrok, da so podpirale Ženevo in njen sistem kolektivne varnosti, ki pa je skrahal, ko Liga narodov ni mogla preprečiti italijanske aneksije Abesinije. Latinska Amerika je uvidela po tem polomu, da mora iskati protekcijo drugje, v Washingtonu, D. C. List "La Nación" je v uvodniku priznal, da Monroejeva doktrina nudi državam Južne Amerike edino zaščito.

Na to dejstvo jih je opozoril francoski pisatelj George Duhamel, ki je potoval po državah Južne Amerike. "Vojna v Evropi lahko povzroči nove ambicije," je dejal Duhamel. "Bojevitve evropske države so že razkosale Afriko in možnost je, da bodo prišle z osvajanjem drugih kontinentov." Nobenega vzroka ni, da bi evropske vojske rasle, saj imajo Južne Amerike v svoji kampanji ekspanzije.

To je razlog, da so prišle latinske države gledati situacijo v drugačni luči. Monroejeva doktrina je nekaj, na kar se lahko zanašajo. Edina vojska, ki jih lahko protektira pred evropskimi imperialisti, so Združene države.

Hitler dobil glas v St. Paulu, Minn.

St. Paul, Minn., 4. nov. — Nekaj tujkajšnji volilec je takole označil svojo glasovnico: Father Coughlin za okrožnega sodnika, Al Smith za drugega sodnika, Landon za zapuščenega sodnika, Hoover za okrožnega sodniškega tajnika in Adolf Hitler za državnega poslanca.

Konec farmske stavke v Californiji

Salinas, Calif., 4. nov. — Člani unije farmarskih delavcev, uposlenih na poljih solate, so večeraj s 20 glasovih proti enemu odglasovali, da končajo stavko, ki je trajala od 4. septembra.

Vlada Avstrije spet reorganizirana

Fašisti vrženi iz kabineta

Dunaj, 4. nov. — Kancelar Kurt von Schuschnigg je večeraj reorganiziral kabinet in potisnil vse hajmverovce (fašiste) iz vlade. Vpliv, ki so ga doslej izvajali fašisti v vladi, je bil s tem ubit.

Trije člani "Heimwehra", med temi Eduard Baar-Baarenfels, podkancelar in minister obrambe ter notranjih zadev, so bili vrženi iz vlade. Tako se glasi naznanilo zunanjega urada.

Schuschnigg je predložil resignacijo vseh članov kabineta predsedniku Wilhelmu Miklasu, ki pa je ponovno imenoval Schuschnigga za kancelarja, narkar je slednji reorganiziral kabinet.

Tekstilna unija dobila koncesije

Pogajanja o sklenitvi kolektivne pogodbe

Washington, D. C. — (FP) — Organiziranje 8000 delavcev v tovarni rajona Celanese Corp. v bližini Cumberlanda, Md., je pravkar naznanil W. F. Kelly, podpredsednik unije United Textile Workers. Reprezentant unije in korporacije se bodo v kratkem sestali na konferenci, na kateri bodo razpravljali o sklenitvi kolektivne pogodbe.

Ta zmaga pomeni prvi velik uspeh tekstilne unije, odkar je v teku organizatorična kampanja, katero podpira tudi Odbor za industrijsko organizacijo. Celanese korporacijo kontrolira angleški kapital in njena tovarna rajona je ena največjih v Ameriki. Pred nekaj meseci so bili delavci še neorganizirani, sedaj pa ima unija med 9500 delavci osem tisoč članov.

Podpis dogovora je sledil intenzivni organizatorični kampanji, katero je vodila tekstilna unija in pri tem ji je pomagala tudi rudarska unija, članjena v Odboru za industrijsko organizacijo. Nekaj časa je izgledalo, da bo izbruhnila stavka, toda korporacija se je uklonila, ko je videla masno stopanje delavcev v unijo.

Dogovor določa kolektivna pogajanja med reprezentanti korporacije in unije. Prva je obljubila, da ne bo zapostavljala unijskih delavcev in ne ovirala njihovih aktivnosti in da se bo takoj pričela pogajati z zastopniki unije glede starostnih pravic, mezde, delovnih ur in pogojev. Dogovor je bil soglasno ratificiran na dveh sejah članov unije.

Cikažani zavrgli vzhodni čas pri volitvah

Chicago, 4. nov. — Čikaški volilci so večeraj s 20 glasovih proti enemu glasov zavrgli sklep čikaške zbornice, ki je zadnji pomlad dekretiral uvedbo vzhodnega (newyorškega) časa za Chicago. Odlok referendumu je dal vzhodni čas velja le od zadnje nedelje v septembru, ostale mesece pa velja centralni čas, ki je eno uro kasnejši. Mestna zbornica bo zdaj morala spremeniti čas po želji večine volilcev.

Eksekucija zarotnika v San Salvadorju

San Salvador, El Salvador, 4. nov. — Vlada je večeraj naznanila odkritje revolucionarne zarote in eksekucijo Rodolfa Bannosa Ramireza, glavnega zarotnika. Neki odvetnik, ki je bil zapleten v zaroto, je bil obsojen na 16 let zapora, dva druga pa sta bila oproščena.

VLADNI ODBOR OBSODIL JEK-LARSKO DRUŽBO

Odredil je ponovno uposlitev delavcev

DRUŽBA SKRIVA VZROKE

Washington, D. C. — (FP) — Federalno delavsko razsodišče je obsodilo Crucible Steel Co., ker zatira unijsko gibanje med svojimi delavci in odredilo, da mora ponovno uposliti vse delavce, ki jih je vrгла na cesto zaradi unijskih aktivnosti.

Kot del odloka je razsodišče izdalo brošuro, v kateri opisuje ozadje unijskega gibanja v jeklarski industriji in zgodovino vladne zaščite delavske pravice organiziranja.

Vsi odpušteni delavci so bili člani Strip & Wire Workers unije, federalne delavske unije, ki je članjena v Ameriški delavski federaciji. Pri zaslišanju pred vladnim razsodiščem so reprezentantje kompanije trdili, da delavci niso bili odpušteni zaradi unijskih aktivnosti, temveč zaradi nesposobnosti, dočim je evidenca, katero je predložila unija, pobila te argumente.

"Z odločitvijo glavnih voditeljev unijskega gibanja je hotela kompanija na podlagi predložene evidence ostrašiti druge delavce," je rečeno v odloku. "To je direktno zatiranje pravice kolektivnega pogajanja, katero vlada priznava."

Brošura naveda več preceden-tov federalnega vmešavanja v delavske spore. Na podlagi Shermanovega protitrušnega zakona je nastopila proti korporacijam, ki so kršile ta zakon. V zaključnem poglavju naglašajo, da je nepokoj med delavci v večini slučajih posledica gonje delodajalcev proti unijam, kadar skušajo te organizirati delavce v svrhu kolektivnega pogajanja.

Protizidovska kampanja v Londonu

Kriminalni tipi izkoriščajo situacijo

London, 4. nov. — Politični nepokoj, ki so ga podneli nedavni napadi med Mosleyjevi fašisti in socialisti ter komunisti, je razveljal strasti in povzročil strahovlado v vzhodnih predelih Londona, v židovski četrti. Židje se bojijo prikazati na ulicah ponoči sedaj, ko se je razvila vroča protizidovska kampanja. Drhalske skupine so razbile in oprle veliko število židovskih trgovin.

Skupine mladih fašistov paradiirajo po ulicah v židovski četrti in izlivajo ter napadajo židje. Napeto situacijo izrabljajo kriminalci kljub aktivnosti policije, ki je uprizorila lov na te tipe. Policija je zasledila že veliko zalogo orožja, ki ga je našla v fašističnih gnezdih.

Židovski trgovci so podvzeli korake v interesu lastne obrambe. Mobilizirali so skupine mladih ljudi za odbijanje fašističnih napadov.

Landon čestital Rooseveltu na zmagi

Hyde Park, N. Y., 4. nov. — Predsednik je danes jutraj prejel od Landa iz Topeke, Kans., brzojavko s sledečimi vsebini: "Ljudstvo je odločilo. Vsak Amerikanec mora sprejeti ta odlok in pomagati za skupno dobro vse države. To je smisel demokracije. Moje čestitke." Roosevelt se je Landonu zahvalil za čestitko.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodnina: za Združene države (taven Chicago) in Kanado \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago in Čieno \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za London \$10.00 na leto, \$5.00 na pol leta, \$3.00 na četrt leta.
Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year, Chicago and Cieno \$7.50 per year, foreign countries \$10.00 per year.

Čena glasilov po poštni: Rokopisni dopisi in nasveti (taven, po pošti, po elektroni, po radiu) se vrnejo poštom, če so poslani po pošti, po elektroni, po radiu.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other communications, such as stories, plays, poems, etc., will be returned only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s tem: PROSVETA, 3857-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois
MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v členu, na primer (Sept. 20, 1936), poleg valena ima, da pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Posvetite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Regimentacija

Beseda "regimentacija" se je pojavila v ameriškem političnem besednjaku pred trami leti, ko je Roosevelt začel s prvimi skromnimi poskusi socialnega zakonodajstva v Združenih državah. Takrat so burbonci začeli kričati, da vlada hoče "regimentirati" delavce, farmarje in delodajalce, to je potisniti jih v regimente kakor pri vojaki.

Noben svobodoljubljen človek ne mara regimentacije, kakršna je na primer v fašističnih deželah, kjer je vse prebivalstvo — tudi otroci — organizirano na vojaški način in pod komando diktatorja, toda "regimentacija", s katero strašijo ameriški burbonci, je demagoško prve vrste.

Demagoško je toliko večje in toliko bolj hlapno, ker tudi slepec lahko vidi, kako ekonomski magnetizem v Združenih državah že desetletja regimentirajo delavce in ljudstvo sploh.

Poskus industrijske kontrole, s katerim je prišel Roosevelt na podlagi zakona Nire — ta poskus je leto dni kasneje uničilo federalno vrhovno sodišče — je bil prostovoljen in provizoričen; istotako so razne kategorije federalnega relifnega dela začasne. Zavarovanje delavcev za brezposelnostno in starostno podporo, ki je sicer stalnega značaja, je tudi odvisno od posameznih držav. Ako zbornice v posameznih državah ne odobro tega zavarovanja, ne velja za dotične države.

Izraz "regimentacija" sploh ne pride v poštev pri teh in ostalih federalnih socialnih poskusih, ne pri poštenih ljudeh, ki količnik premislijo. Demagogom je kajpada vseeno, kaj klepečejo, ker nim gre predvsem za to, da očrnijo pri preprosti ljudih vsak poskus socialne zakonodaje, pa naj bo poskus še tako reven in zanikr.

Pred kratkim je nekdo rekel, da pri industrijskih in finančnih magnatih je regimentacija vse, česar oni ne regimentirajo — kar pa oni regimentirajo, je to pri njih "efficiency" ali znak kapitalne sposobnosti.

Na delavske unije ameriški kapitalisti gledajo že desetletja kot na nekakšno konspiratorno ali zarotniško gibanje, katero bi moralo biti že davno zatrto po zakonu. Na drugi strani imajo kapitalisti vseh vrst svoje "unije" ali zveze, ki so bile organizirane izključno zato, da pazijo na interese delodajalcev — in naj bi se kdo osmelil označiti te delodajalske organizacije za zarotniške!

Po vojni so se pojavile kompanijske unije, ki niso nič drugega kakor regimentiranje — če je kje regimentacija v pravem pomenu besede, je to! — delavcev v interesu delodajalcev. Toliko opevani ameriški individualizem v gospodarstvu in industriji izgubi vse pomen in postane največje farsa, kadar začnejo kapitalisti regimentirati delavce v kompanijskih unijah.

Ali tu še ni konca kapitalistične regimentacije. Baš pravkar zaključena volilna kampanja nam je pokazala najgorostnejše politično regimentiranje delavcev po tovarnah in delavnicah, ko so delovodje strašili delavce s posledicami, če ne bodo volili po njihovih navodilih. Če se pa delavci družijo v svojih samostojnih političnih organizacijah, so kajpada "regimentirani"!

Ameriški kapital je regimentiran na vse moč načne. Kaj so trudi, ako ne ekonomski in industrijski regimenti kapitala? Kaj so trgovske verige (chain stores)? Kaj so neštete druge organizacije pod firmami dobrodelstva, bratstva, družabnosti, businessa, kulture in nešteti "reform"?

Skratka: vse privatno življenje v Ameriki je do skrajnosti regimentirano in večinoma v interesu vseh močnejših izkoriščevalcev.

Čas je torej, da se tudi izkoriščani mali ljudje v Ameriki — velika masa delavcev, malih farmarjev in malih podjetnikov — "regimentirajo" za svoje koristi in glede na to, če je to izkoriščevalcem prav ali ne. Z drugimi besedami: organizirati se morajo politično, industrijsko in gospodarsko! Skrajni čas je.

Upanje je, da se ameriško delavstvo "regimentira" v veliki, masni politični stranki, ki bo neodvisna od kapitalističnih strank in ki se ne bo brigala za strupeno obrekovanje v kapitalističnih cunjah — da se "regimentira" v močnejših industrijskih unijah, ki se lahko postavijo po robu kapitalističnim regimentom — in končno, da se delavstvo "regimentira" v močnih ekonomskih združenjih, ki nekega dne zavijejo vrat in pokopljejo kapitalistični sistem v Ameriki.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke

Odgovor in izjava

Detroit, Mich. — V naslednjem dopisu bom podal malo odgovora na dopise in pozive, v katerih zahtevajo, da prekličem moj dopis z dne 18. sept. t. l. v Prosveti. Kdor čita dopise iz naše detroitske naselbine, si morda predstavlja, da se nekaterim rojakom godi velika krivica, ako jim poveš v obraz, da ne delajo prav.

Takrat sem pisal, da so na aleji knjige sežigali. O tem so me informirale gotove osebe, na katere sem se zanesel, da govorijo resnico. Priznam, da nisem bil zraven, ko se je to godilo, ker sem oddal sedem milj od njih. Kljub temu je nekaj vendarle moralo biti narobe, kajti kar na slepo se kaj takega ni nihče izmislil. In ko je moj dopis zagledal beli dan, je Prosveta v Detroitu namah postala zelo popularna. Hoteli so jo čitati celo oni, ki je nikdar ne čitajo. Nekdo mi je pravil, da so ga trije rojaki vprašali za Prosveto. Pač dobra reklama za naš dnevnik!

Dotični dopis vsekakor ni bil tako grozen, kakor da se bi vsa naselbina pričela pogrezati v nazadnjaštvo, nego je bil le protest in obramba napredne delavske literature. Na seji SDD dne 11. okt. se je ta zadeva precej rešetala ter pojasnjevala, z ozirom na moj dopis in sežiganje knjig. Pojasnjevali so, da so knjige dali v red ter jih očistili prahu, uničenih da je bilo le par brošur po petnajst centov. Izvajali so, da so se bili vladne preiskave vsled nekaterih radikalnih knjig, da jim ne bi radi tega doma zaprli. (Ta je bos!) Dalje je bilo pojasnjeno, da sta bila kar dva bušlja knjig prinešena k centralni peči, kamor so jih položili, da počakajo odloka odborove seje. Zgodila pa se je nesreča, da so knjige preko noči izginile. Povedano je bilo, da so bile tri knjige ukradene in pozneje vrnjene, za ostala dva bušlja knjig pa nihče ne ve kam so izginile.

Da smo odkriti in logični: ako so bile knjige pri peči, je jasno, da niso zmrznile, ampak zgorele. V svojem dopisu pojasnjuje odbor Slavca, da imajo isti inventar kot prej. Torej so imeli dva bušlja knjig, katere niso bile nikjer uknjžene, so torej bile brez gospodarja in nihče ni bil odgovoren zanje.

Mene pozivajo, naj prekličem moj dopis, toda če prečitamo njihov dopis, lahko konstatiramo, da blamirajo sami sebe, kajti enkrat trdijo, da imajo še vse knjige, potem pa pravijo, da so nekam iz spodnjih prostorov izginile. Rad bi vedel, kdo je dotični dopis skupaj zložil. V dopisu se mi predbaciva, da sem zapisal tako veliko neresnico kot sem visok in širok. Ne vem, če bi to pripisal dotičnemu, ki je dopis pisal, ali vsem, ki so pod njim podpisani. Fakt je, da so bile knjige prinešene k peči in od tam so neznano kam izginile. Pa dokažite, da niso bile sežgane ali uničene, ali pa ukradene!

Dva bušlja knjig! Vprašam vas in vsaj javnost, ali se zavedate koliko truda, časa in energije da pisatelj v svoje delo predno napiše eno knjigo? Ali vam je znano, da so brezmal vsi pisatelji naprednih in radikalnih knjig stradali in bili preganjani? Ali vam je znano, da so mnoge vrgli v ječo in jih mučili? Poglejmo življenje Karla Marksa, Ivana Cankarja, Evgena Debssa, Lenina, Zaveritnika, Kristana, Molka in drugih pisateljev, koliko ur in noči so žrtvovali ti književni mučniki samo zato, da so posvetili svoje znanje nam delavcem v pouk in izobrazbo — v izobrazbo vsega delavstva! In sedaj, ako se njihova dela uničujejo na ta ali drugi način, naj se vse to lepo preze in molči! Ne jaz, ker se zavedam svoje delavske dolžnosti, zato vedno in povsod krepko in odprto protestiram in branim dela naših mučnikov in duševnih trpinov!

Vsakdo, ki se zaveda in prišteva naprednim, bi moral odprto in javno protestirati, ne pa kot John Brilag in Frank Cesen, ki

jim bričeta z lic krogodilove solze, ker so priznali, da tega niso namenoma storili. Brilag omenja v svojem dopisu, da se take stvari ne bi smele obekati na veliki zvon, ampak da se bi najprej doma ršile. Res, akoda, da mi Slovenci nimamo velikega zvona, da bi njegov glas kaj zažlegel, da ga bi slišala gluha, nezavedna ušesa. Mislim sem, da bi John Brilag, ki piše o kulturi in dramatik, protestiral, ne pa krogodilovih solz brisal. Ako hočemo biti logični in praktični v teoriji našega naprednega gibanja, priznajmo, da ne nismo to kar mislimo da smo, ako hočemo biti odkriti.

Frank Cesen je v svojem dopisu poudarjal, da bo med nami mir in sloga. Saj to je tisto kar jaz želim in hočem. Vsaj dotični, ki se prištevate k naprednim in izobraženim ter imate vedno v mislih kulturo in izobrazbo, bi se morali razumeti. Upal sem, da bom storil dobro delo vsaj za one, ki so že nekaj čitali, ki so naprednjaki in so drugi. Ne vem kje iskati zadoščenja in ne vem kje se začena in kje neha naša naprednost. Komu hočeš potožiti, kam naj pade kaplja mučne solze, da bi dobila odmev priznanja. Delaj, trpi, agitiraj, čitaj in piši. Ponižaj se in prosi oduščanja, pa di na kolena. Zjokaj se in priznaj, da si še vedno le sam v boju za pravice. Namesto podpore, dobiš batine, namesto skupnosti sodrugov, sobratov, si osamljen. Vse to moraš doprinesati, le da bo mir. Nič zato, če igraš hinavca ali demagoga; le oči zatani in ušesa zamašči, da ne vidiš in ne slišiš, pa bo vse okej.

Resnica je, da smo še prekleto daleč od rešitve, od spoznanja, da smo delavci in vsi enaki. Večkrat sem se čutil in nisem mogel priti do zaključka, kako more kdo odstopiti od stranke, v kateri je delal skoro vse svoje življenje za organiziranje. Sedaj pa sem prišel do prepričanja, da je to enostavno, po moji lastni izkušnji. Čim bolj delaš in se žrtvuješ za organizacijo, bolj boš osamljen. Poglejmo same boritelje našega naroda Etbina Kristana, Ivana Molka in več drugih takih žrtev. Torej kaj hočemo in kaj bi radi? Kam jadrmo, temu nisem na jasnem. Hočeš nočes moraš, da se potuhneš in ponižaš.

Torej, da bo tisti mir — ne vem kakšen — izjavljam, da knjige niso bile na aleji sežgane, naši rojaki v Detroitu niso fašisti in so vsi fejsť fantje. Naj bo mir in sloga med vzhodno in zapadno naselbino vseh naseljencev v Detroitu in okolici. Naj vlada prijateljstvo brez vsake mržnje eden do drugega.

Anton Jurca, 121.

S slavlja srebrne poroke

Elizabeth, N. J. — V veselju družbi na slavlju srebrne poroke pri družini Andreja in Antonije Kavčič v Newarku, New Jersey, se nas je zbralo v soboto 31. oktobra zvečer večje število starejših in mladih članov ter članice društva 540 in 687 SNPJ in smo se skupno veselili do štirih zjutraj naslednjega dne s pre-

pevanjem slovenskih pesmi in rajanjem. Vsa čast in hvala družini Andreja Kavčiča za prijaznost in sprejem gostov na slavlju njihovega srebrnega jubileja, dalje tudi članom SNPJ, F. Bombaču in mlademu članu J. Miklavčiču iz Manville, N. J. Ta mladenič je v Ameriki rojen, pa zna tako lepo peti slovenske pesmi.

Jubilantom želim še mnogo let srečnega življenja in pa praznovanje zlate poroke, in še več! Mladim članom in članicam pa priporočam, da bi kmalu priredili ali omogočili kakšno "surprise wedding party." Kajti v veselju družbi se človek dobro počuti in čas hitro mine. Med njimi se človek počuti veliko mlajšega. Taka domača ženitovanjska zabava se bi dala organizirati in prirediti pri Kavčičevih. V naši okolici je dovolj kandidatov in kandidatke za taka podvzeta. V poštev pride Elizabeth, Union, Hillside, Dunelton in Manville. Bombač in Miklavčič seveda nista izvzeta.

Se priporočam, kadar se bo kaj takega aranžiralo, da ne boste mene prezrli.

Andrew Sprogar, 540.

Zidanšek se veselil uspeha

Sharon, Pa. — V Prosveti je bilo že poročano, da je na 24. oktobra posetil Farrell Frank Barbič iz Clevelanda. Tega dne so namreč farrellske žene pripravile maškerašno veselico in povabile Barbičev orkester, da pride k njim muzicirat. Vabilu se je kajpak odzval in muziciral tako, da je bilo veselje. Vse je bilo zidano, voljno, vse je bilo židane volje, staro in mlado.

V Prosveti z dne 30. oktobra opisuje Frank Barbič svoje vtise z omenjene prireditve in svojega prvega poseta med nami. Váš zastopnik je bil seveda navzoč in ga zelo veseli, da je Barbič dobil tako dober vtis ko se je mudil med nami, četudi nas je tako hitro zapustil. Pohvalil nas je, da mo družabni v naši okolici, kar nas vzbudja, da je potrebno, da prirejamo silene veselice in domače zabave v Slovenskem domu večkrat. Na ta način se bomo bolj spoznali in skupno delali naprej. Potrebno je, da se tudi delavec včasih malo pozabava in razvedri. Dobro je tudi to, da se včasih spremeni muzikante, kar da naselbinam novega veselja, novega upanja in nove vzpodbude. Na ta način se vidi, kaj znajo v drugih naselbinah, kaj nam so možni pokazati. Na ta način se izmenjavajo mnenja in prijateljski obiski, ki miorejo vselej pomagati k skupnemu napredku. Tega so se naše farrellske mamice dobro zavedale, zato so sklenile, da priredijo še eno veselico, ki se bo vršila dne 28. novembra, obenem pa tudi to, da spet povabijo Barbičev orkester, da nas bo spet zabaval.

Obisk Barbičevega orkestra nas je zelo počivil in razveselil, vrhu tega pa nas je Barbič potem še lepo pohvalil v svojem dopisu. Seveda je omenil par naših hib, kar je potrebno. Predvsem se moramo bolj resno zavzeti, da se večkrat zbiramo v Slovenskem domu ter da ga podpiramo. S tem bomo odpravili glavno hibo. Seveda imajo take hibe brezmal vse slovenske naselbine, kjer imajo svoje slovenske domove. Povsod se bi morali rojaki in rojakinje bolj resno zavzeti, da bi skupno delovali

za napredak Slovenskih domov. V Cheswicku in Harwicku se rojaki in rojakinje tega zavedajo, zato so vselej točno na mestu ob določenem času. Natakariji in kuharice morajo biti ob določeni uri v dvorani.

Ko se je vršila maškera na Farrelle, sem prišel v Dom že ob 6. zvečer, za menoj so pa takoj prišli iz Alliquippe Antončičevi in Simončič, potem Lovrenc Perin iz Wheatlanda in drugi. Toda domačini so morda vedno zadnji. Omi, ki so najbližji, bi morali biti vselej prvi na mestu. Kadar se vrši kakšna prireditev, je pač potrebno, da so rojaki dotične naselbine, kjerkoli se vrši, točno v dvorani. To da lep vzgled ostalim rojakom, ki pridejo iz drugih naselbin, kar napravi dober vtis in razpoloženje. Zato se moramo potruditi, da homo take napake v bodoče odpravili.

Naj mi bo dovoljeno, da se vsem posetnikom maškerađe iskreno zahvalim, Barbiču pa za prijazen dopis, v katerem je tako lepo opisal našo naselbino. Ko sem se po priobčenju njegovega dopisa podal po naselbini za naročniki Prosvete, Družinskega kolektarja in Proletarca, sem imel precej uspeha. Za kolektar sem dobil nad 80 naročnikov. Povsod so se pohvalno izražali o Barbičevem orkestru in pa omenjenem dopisu. In če se bo Barbičev orkester odzval našemu vabilu za 28. novembra, bo gotovo Jože Cvelbar pripravil okusno "gačko" in tudi okusne krvavice. (Ko sem bil pred par leti bolan, so mi Cvelbarjevi poslali velik kroglik krvavice, ki so bile tako dobre, da sem jim telefoniral, naj mi jih pošljejo še, a so jim, žal, že vse pošle.) Barbič naj kar pride dne 28. novembra in jaz mu bom pokazal Jožetovo hišo, in tudi Valentinčič bo "posegel v žep."

Veseli me bo tudi, če bomo na Farrelle postavili Toneta Grdino v oltar. Potem ne bo namreč več nobenega katolika v Farrelle, bodo vsi zbežali, kakor so iz Strabana, oziroma niso zbežali, pač pa so Tonetu obrnili hrbet; ne marajo ga več videti v svoji naselbini. Prosvetnega zastopnika pa imajo tam še vedno radi in ga vabijo, naj jih pride obiskat na 14. novembra na njihovi veselici. Ako bo le mogoče, se bom odzval. Morda me bo peljal Tone Petrovič iz Carnegieja s par drugimi, kajti telesno stražo moram itak vedno imeti s seboj. November je namreč precej nevaren mesec, ker rojaki potovalnega zastopnika povsod skušajo, kakor satan Krista, ker mu povsod ponujajo, da pokaša, "kakšnega so naprešali." V novembru se martinuje na Martinovo nedeljo in tudi pozneje. Ta navada se še ni opustila med nami in se tudi še dolgo ne bo.

Predno zaključim, se obračam s prošnjo do Franka Barbiča, naj nikar preveč ne nagovarja Toneta Grdino, da se bi osmellil priti v našo naselbino, kjer živimo v miru in slogi ter se ne oziramo na privatna verska prepričanja posameznikov. Smatramo, da je to zadeva vsakega posebej, do česar ima popolno svobodo, le da ni med nami sovražstva. Kadar in če bo kdaj cerkev "gotova" bodo pa morda mene poslali tja, kajti tudi moje ime je Tone in ne bo menda nobene razlike v imenu, pač pa v misljenju. Svetega Florijana ne potrebujemo: kadar je suša, tudi av. Florijan nima vode, kadar dežuje pa jo je povsod preveč.

Anton Zidanšek, zastopnik Prosvete.

Veselica gospodinjskega kluba

Detroit, Mich. — Gospodinjski klub SDD na zapadni strani mesta priredi zabavo ali "Thanksgiving dance" v soboto 21. novembra v domu. Oddal se bo tolati puran, največji kar smo jih mogle dobiti, oddal pa se bo tudi električni roster. Postrežba bo dobra, servirala se bo okusna hrana in točila dobra pijača. Zabave bo obilo za stare in mlade. Imeli bomo dve godbi, eno v spodnji in eno v zgornji dvorani, tako da bo vse v zraku, le noge bodo na tleh. Vabljeni ste vsi, da se te zabave gotovo udeležite. Vedite, da tu ne gre za korist posameznikov, ampak za korist SDD in ženskega kluba, ki je Domu že mnogo pomagal. Na evidenzi 21. nov. v SDD na 437 So. Livernois ave.!

K. Modic.

Pasja logika

Pater Bernard se biča! (Takole se dobri ter Bernard tepe po svojih ustih širokih:) pa vemo, da je komunizem zadivjal po S skem preden se je začel 'upor' ... (Tu je stični upor smešna zadeva, ki je sploh ni!) Gorela so polja (zemlja je gorela!), tekla je uničevala se je svoboda, pobijali so duhovne zapirali cerkve ... (To je dovolj velika hola, toda pazite, kaj pride malo niže.) ... ono besedo: Komunizem se je na debelo sel Rusije na Španko s svo strahotnostjo (Na debelo se je setil iz Rusije, toda dobri ter, ki vse ve, ne ve tega, da je bilo le okrog 900 komunistov v vsej Španiji pred fašističnim napadom!) ... Španski komunisti res niso do čaka upora (zdej je upor pristen, okej!) hudega naredili kot njihovi bratci v Rusiji. (Glejte ga, našega patra! V začetku prave komunizem zadivjal po Špankem, gorela polja, tekla je kri, duhovni so padli itd. še dno se je začel upor, malo niže pa pravi, da bilo do upora toliko hudega! Torej komunizem na strahota je prišla šele po uporu! Vse zovitosti gredo na rovaš komunistov in na so angeljski-koderčki!) ... Katoličani na lji se nazivajo: Vojakujoca se Cerkev. Re da to ne pomeni, da imajo katoličani iti z čem v roki preko zemeljske oble ... ali če so kanoni edino močnega in uspešna bran morajo pač ravno kanoni na delo ... (Z moretorej ne, a kanoni pa, ker so kanoni danes uspešni kot meč! Oh, pater Bernard, daj malo nabiciati!) —

Kakšna so pota Gospodova. Oče Cough Roosevelt je lažnik! (Kasneje.) Vzamem do nazaj. Roosevelt ni lažnik. — Oče Cough Roosevelt je skeb! (Kasneje.) Vzamem do nazaj. Roosevelt ni skeb ...

Stric Trunk v škripih. Trunk ne ve, bi se lotil s svojo koroško "kranjčino" F logike v Prosveti. Ker se nam striček Trusmil, mu bomo pomagali. Striček, ne g Prosveto, glej v Lemont! Pasja logika je dalo Lemonta, ogledalo vaše častite ke Doma se naglej eksemplarjev pristne pasj gike! —

Senzacija v Metropoli. Gromovito nam v A. D.: "Tisočak nagrade! Kdor iznajde, je prisleparil popotnico sohi za Jugoslavijo bi tisočak, a ne izprašuje, kdo ga bo dal. To iznajde, je mojster (po naše majster) in sluzi tisočak. Da je soha odkurila v Jug vijo, ni nobenega dvoma več. Kdo ji je mandiral potni list? To želimo vedeti. T Bif" (Se pride.)

Roentgen se izpopolnjuje

Te dni se vrši na Dunaju kongres roentologov, kateremu prisostvuje nad tisoč ležencev iz vseh delov sveta. Nemški Dessauer, ki deluje zdej v Carigradu, je na prireditvi predavanje, v katerem je nevedal za prihodnjih petnajst do dvajset let področju roentgenologije senzacionalna kritja. Tehnika se tako izpopolnjuje, da prihodnosti zadostovalja komaj petdesetina našnje intenzivnosti roentgenovih žarkov raziskovanje v laboratoriju roentgenologov, sevanje se bo tako pocenilo, da bo dosti najširši masi. Tudi vprašanje televizije igralo pri tem važno vlogo.

Profesorji Janker iz Bonna, Reynolds Londona ter Maele iz Bruslja so nato prali roentgenske filme in zvočne filme. Pr valnica se je spremenila v kino. Zboroval videli filmske posnetke, ki predočajo razne ze gibanja človeškega telesa z doslej nez preciznostjo. Na platnu se je pokazalo dv vanje žleodca in črevesja do najmanjše drobnosti, enako tudi refleksi, ki jih povz govorjenje in požiranje. Sledilo je pred nje poskusov z živalmi. Neki živali so na mišica trudi, da bi iztisnila kri in na kako nastopi smrt zaradi embolije. Drugi periment je odkril posledice uboda v srce. srce se je izlila kri — nato pa je srčna mi nehala utripati. Ko pa je zdravnik iztrpal je srce začelo na novo živeti.

Svojevrsna senzacija je bil zvočni film, je prikazal položaj ust, jezika in grla med vorjenjem. Vse te pridobitve roentgen ske tehnike so za diagnosticiranje izre važne, posebno poučne pa so za mlade dicince.

Stratosferni zrakoplovi

Kakor poročajo iz New Yorka, ima dru "Transcontinental and Western Airways" men zgraditi novo brodovje "nadzrakoplovov ki bi mogli letati v višini 9000 m. Neki ur nik te družbe je izjavil k temu načrtu, da rejo sodobni zrakoplovi v višje višine, nego to v splošnem dogaja. Vemo pa še zelo malo kako bi učinkovale te višine na potnike in šstvo.

Družba je opremila posebno letalo z vse potrebnimi instrumenti, ki bodo pri politični stratosferi beležili vse, kar nam je potrebe vedeti o vplivu teh višin na človeka. Če se do ti raziskovalni poleti dobro obnesli, tedaj do družba najprvo uvedla tovarni promet z zrakoplovi v stratosferi, nato pa še potniško bo. Ti poleti bodo imeli prednost velikim brzine.

General Francisco Franco (desno) in Miguel Cabanellas, voditelja fašistične revolte v Španiji.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

POTRES V NAŠIH KRAJIH

Ljubljana, 18. oktobra. — Da bi ob 4. uri 10 minut in 33 sekund je Ljubljana nenadno prebudila iz spanja močan potres, ki je trajal 15 dni. Pač le redki so bili prebivalci, ki se niso prebudili. Ob zamolnem valovanju so se rahlo zamajala poslopja, zaječali so podboji in pohištvo, marsikod je zažvenketala steklenica in posode, zanihale so svetiljke. Predramljeni od sunka, ki je trajal kake 3 sekunde, so ljudje sredi tihotnega, meglenega jutra planili pokonci in marsikod so se prizgale luči. V nekaterih stanovanjih, zlasti po višjih nadstropjih je zavladalo pravočarstvo. Predramljeno stanje: treba bi bilo le majhnega valovanja ali ropota, pa bi bili preplašeni prebivalci planili na ulice. To je kar izostalo — naj bi tako bilo tudi v bodoče! — in ljudje so večji del spet legli, da dokončajo ostanek nočnega počitka.

Težko je reči, v katerih predelih Ljubljane se je potres najbolj čutil. Splošno je sodbda, da se nebotičnik ob takih prilikah najbolj zaječa, kar pa ni točno. Že ponovno je bilo poudarjeno, da je v prav nebotičnik neprimerno trdnosti in neobčutljivosti za potresne valove, kakor kakšna lahka zidana pritlična stavba. Tako je bilo tudi topot. Kavarne je bila že izpraznjena, le dva pospravljalka sta čistila lokale in sta zažutela lahko nihanje. Zgoraj v baru, kjer so še bili gostje, pa so potres komaj zaznali. No da... Kakor nam poročajo iz Rožne doline, je tam precej močno zaznamovala steklenina in ljudje so se zazibali v posteljah. Vsa Rožna dolina je bila kmalu v lučeh, a so se ljudje spet pomirili. Škode ni bilo nikjer, le malokje je odpadlo nekaj ometa.

Seizmograf v zavodu za geodinamiko na univerzi je ob omejenem času zaznamoval zelo močan potres v oddaljenosti 160 km od Ljubljane. Kakor nam poročajo iz poročila, ki smo jih že prejeli v teku popoldneva, so potres močno čutili tudi v raznih naših krajih na deželi.

Vsekakor so potresni sunki v letošnjem letu izredno pogosti. Šele 3. t. m. popoldne — bila je sobota — je potresni val iz gorjanske doline Mure in Murice po površini prenesel in sosednjem gorstvu zadal tudi naše kraje. Takrat je bil pri nas menda najbolj prizadet Gornji grad, tolikrat največjo učinkovitost sunka pa bomo doznali iz poročil, ki jih prejmemo z dežele.

Celje, 18. oktobra. — Potres smo začutili v Celju davi okrog 4.12. Bil je srednje močan in je prebudil mnogo ljudi. K sreči pa ni povzročil nobene škode.

Zagorje, 18. okt. — Davi ob 4.12 smo čutili močan potres v Zagorju in vsej okolici. Dva prav ostru sunka, ki sta trajala po 5 sekund. Priporočujemo, da jih je prebudil žvenket kozarcev in druge steklenice, ki jo imajo v omari, vse ostalo prebivalstvo pa se je zbudilo takoj ob pričetu valovanja. Škode ni bilo.

Goriški škof v Ljubljani. — V Ljubljani se je že nekaj dni mučil škof dr. Margotti iz Gorice. Kaj počne tu in kakšen je pravi namen njegovega prihoda, ni znano. Prepričati pa hočejo javnost, da je prišel le obiskat nekoga bogoslovca, ki se zdravi na Golniku za jetiko.

Nesreča trgovca s kokainom. — Kokain je poleg saharina in opi pri tihotapcih najpriljubljenejša stvar, ker se s tem najbolj zasluži. Polno je ljudi, ki radi plačajo težke denarje, da bi prišli do tega opojnega mamila. In zato tihotapstvo in tajna kupčija s kokainom dobro uspeva in kljub ostrim kaznim, ki zadenajo tihotapce, ta kupčija ne preneha. Toda v tej kupčiji se dogajajo tudi sleparije. Tudi to je kokain pripravno tihotapko blago, ker je bele barve in morda brez duha, tako da je le z uporabo lahko dokazati, ali je pravi kokain ali ni morda le navaden puder ali kakršenkoli tujen prašek. Tako je bil hudo sleparjen ljubljanski trgovec C., ki je pač že dalj časa kupčeval s kokainom. Več preme-

tancev je to vedelo in izbrilo. Ponudil so trgovcu več kilogramov kokaina in trgovec je plačal zanj 30,000 Din. Seveda je kokain takoj spet prodal dalje, svojim stalnim odjemalcem. Toda kako razočaran je bil, ko so mu ljudje začeli vračati ta kokain, češ, da je navaden prašek brez vsake vrednosti. Trgovec jim je moral vračati tisočake, ki jih je prejel od njih in tako je bil osleparjen za 30,000 Din, kar je že precejšen znesek. Prijel je svoje sleparske dobavitelje, naj mu vrnejo denar, a so se mu seveda smejali, zavedajoč se, da trgovec zadeve ne bo prijavil policiji, ker bi pač sam tudi "gor plačal". Toda trgovec je gruntal in pogruntal. Najel je dva človeka ali še več, pa so ponoči nekoč pograbili sleparske dobavitelje in jih strpali v avto, nakar jih je avto odpeljal proti Gorenjski, kjer ima trgovec pri Cerkljah cel grad, imenovan Sangrad. (Svojčas so hoteli tu uspeti s sanatorijem, pa ni šlo.) Tu je trgovec zahteval od njih, naj mu vrnejo denar, toda dobavitelji so denar že zapravili. Pa jih je osleparjen trgovec kratko in malo zaprl v neko sobo in postavil stražo. Toda enemu je le uspelo pobegniti, in ker njegovih padajšev ni bilo za njim, je stvar prijavil policiji, ki je odšla v Sangrad po jetnike in jih proglasila za svoje aretirance, nato pa se v Ljubljani prišla trgovca in spravila za zapah. Seveda bo zaključek te sleparije in otmice pred sodiščem.

Otoki vesoljnosti

Če obrnemo v jasni oktobrski noči pogled proti nebu in potujemo z njim vzdolž Rimske ceste, tedaj se nam ustavi kmalu ob markantnem sozvezdju Kasiopeje, ki je podobno črki W. Levo pod Kasiopejo in zunaj Rimske ceste, se sveti vrsta treh svetlih zvezd. To so glavne zvezde Andromede. Ko se je okoli malo privadilo teme, bo po kratkem iskanju z lahkoto odkrilo nad srednjo teh zvezd slaboten, meglen soj. To je slavna meglenica Andromede, ki jo z daljnogledom še lažje spoznamo kot eliptično meglico. Ta meglenica spada med najbolj zanimive in najbolj skrivnostne tvorbe na nebu, namreč med spiralne meglenice. Vredno je, da se malo ponudimo pri njih.

Sele nebesna fotografija je lahko razločila pravo strukturo Andromedine meglenice. Ti posnetki so pokazali svetlo, eliptično jedro, od katerega se spuščata na dveh mestih spiralni rameni. Še pred kakšnimi petnajstimi leti si zvezdoslovci niso znali prav pojasniti, kakšen položaj zavzema v vesolstvu spiralne meglenice, med katerimi je Andromedina največja in nam najbližja. Sele ko je na Mountu Wilsonu, v slavni zvezdarni, uspelo z orjaškim zrcalnim teleskopom razčleniti dela Andromedine meglenice v posamezne zvezde, ko se je pokazalo, da je ta na videz neznatna megla cel sostav zvezd, sostav iz milijonov in milijonov sonc, in ko so v tem sostavu odkrili celo zvezde, ki so se pojavljale kot nove, smo zvedeli za trdno, da so spiralne meglenice otoki vesoljnosti, ki bi jih lahko primerjali z našo Rimsko cesto. Našli so posebne metode za ugotavljanje razdalj teh svetovnih sostavov in odkrili so, da je nam vidna zvezdna vesoljnost dosti, dosti bolj prostrana, nego smo menili dotlej.

Andromedina meglenica je nam najbližja, a vendar rabi svetlobni žarek okrog 800 tisoč let, da dosepe od nje do nas. 40,000 let pa traja, da preroma svetlobni žarek pot od enega konca te meglenice do drugega njenega konca. Ali si moremo sedaj predstavljati, kako ogromen je ta otok vesoljnosti in kako daleč je od nas? V eni sami sekundi prepotuje žarek, kakor znano 300 tisoč kilometrov.

Druhih spiralnih meglenic razen Andromedine s prostim očesom ne moremo videti, a najod-

daljenejših ne vidimo niti z ogromnim teleskopom na Mountu Wilsonu. To je bil v ostalem eden izmed glavnih vzrokov, da so se odločili za gradbo še večjega teleskopa, ki bo imelo zrcalo v premeru 5 m. S tem daljnogledom bo mogoče prodreti še dosti globlje v prostornino vesoljnosti.

Sistematično raziskovanje spiralnih meglenic je odkrilo drug zagoneten pojav. Izkazalo se je namreč, da se ti svetovni otoki gibljejo proč od nas, in sicer s tem večjo brzino, čim bolj so od nas oddaljeni. Pri tem so izračunali naravnost fantastične brzine, do 40,000 km v sekundi. Da-li je ta beg spiralnih meglenic nekaj dejanskega ali pa se za njim skriva nekaj drugega, danes še niso mogli trdno ugotoviti. Vsekako je gotovo, da se vesoljnost, če se meglenice v resnici oddaljujejo od nas, čedalje bolj širi, kakor zračni balon, ki ga napihujemo.

Toda to vprašanje, kakor rečeno, še ni pojasnjeno. Nekateri skeptiki celo menijo, da smo dospeli tu do meje človeškega spoznanja in da skrivnosti, ki se imenuje "beg svetoviti" ne bomo mogli nikoli razrešiti.

Turški pregovori

Tudi Turki imajo pregovore, ki se iz njih zrcali globoka življenska modrost. Evo jih nekaj: Kdor siromakom daje, bogu daje. — Delaj dobro, ko si pa storil, vrzi v morje. Ribe morja ne bodo tega razumele, zato bo pa razumel bog. — Kdor se boga boji, temu se ni treba bati ljudi. — Prijatelj odtehta sorodnika. — Neumen prijatelj ti več škoduje, nego pameten sovražnik. — Kdor išče prijatelja brez napake, ga ne bo nikoli našel. — Čeprav tvoj sovražnik ni večji od mravlje, si ga vendar misli kot slona. — Majhen kam lahko napravi veliko bule. — Dobro vino in lepe ženske sta dva huda strupa. — Žena je lahko blagoslov ali pa nesreča za dom. — Na kapljico medu boš ujel več muh, nego na čeber kisa. — Kliči med, med do hripavosti, pa vendar ne postanejo tvoja usta sladka. — Kdor bi hotel za vsako stvar plakati, bi kmalu oslepel. — Kri se ne meša s krvjo, pač pa z vodo. — Srce je kakor otrok, kar zahteva, v to tudi upa. — Čeprav v jeziku ni kosti, vendar lomiti tudi kosti. — Če posetiš slepca, zamiži. — Težko je volka za ušesa držati. — Boljše je danes jajce, nego jutri kokoš. — Norec ima srce na jeziku, modrijan pa jezik na srcu. — Karkoli obetaš, imej pri sebi. — Ni mogoče držati dveh melon pod eno pazduho. — Če hočeš v miru živeti, moraš biti slep, gluhi in nem. — Tudi tiste, ki vse ve, ljudje opeharijo. — Več je nevidnih nego vidnih stvari. — Na najetem konju ne boš dolgo jezdit.

POTEMKINOVE VASI V JULJSKI KRAJINI

Italijanska občinska uprava v pravi luči

Trst, oktobra 1936. — Tujec, ki pride v Julijsko Krajino, se čudi prelepim cestam in marsikateri ponosni stavbi ob njih. Po večini pa je žal prepovršen, da bi se globlje seznanil s pravim bistvom teh naprav. Zaznal bi, da imajo te ceste v prvi vrsti ali celo samo vojaške namene in da jih nikakor niso zgradili našemu kmetu v korist. Obratno, naš kmet se s svojo volovsko vprego po možnosti izogiba glavnim cestam, ker se utedne na njej živina samo spodrsniti ali postati žrtev živigajščih vojaških avtomobilov. Nasprotno pa so stranske ceste po večini silno zanemarjene. Lepa poslopja, ki jih vidi tujec ob glavni cesti, pa so prave Potemkinove vasi. So to predvsem vojašnice, dalje se deži fašjev, karabinjerske postaje in občinske hiše. Za njimi pa se skriva ubožstvo slovenskega in hrvaškega kmeta.

Prava umetnost

— Kaj pravite o tej sliki, ki sem jo pravkar naslikal? — Pozna se ji dobra tehnika. — To je vse, kar lahko rečete o nji? Prodal sem jo za tisoč dolarjev. — To je umetnost.

Vesti s Primorskega

NAŠI KMETJE NA POTI POLNE PROPASTI

Novo prisilno posojilo v Italiji in naši kmetje

Trst, oktobra 1936. — Z novim prisilnim posojilom, ki ga je razpisala država v zvezi z devalvacijo lire, so prizadeti predvsem kmetje, zlasti pa naši kmetje, ki so kakor znano edini v Italiji realno fakturali svoje premoženje. Po ukazu, ki urejuje novo posojilo, mora vsak lastnik zemljišča ali stavb podpisati posojilo v iznosu 5% cenilne vrednosti njegovih nepremičnin. Da bo čitatelj lažje razumel bistvo novega posojila, naj navedemo konkreten primer. Recimo, da ima nekdo nepremičnin v vrednosti 100,000 lir. Podpisati mora 5,000 lir posojila in ta znesek tudi plačati. Ukaz mu res obeta 5% obresti tega posojila in povračilo v 25 letih. Toda to je samo pesek v oči. Dejansko ne bo prejel prav nobenih obresti in tudi glavnice ne bo več videl. Kajti isti ukaz nalaga v prikriti obliki amortizacijo posojila samim lastnikom nepremičnin. Po členu 10 omenjenega ukaza se uvede namreč poleg posojila za dobo 25 let tudi izreden davek na nepremičnine. Ta znaša 3 1/2 odtisoč cenilne vrednosti. V našem primeru bi tedaj lastnik nepremičnin v vrednosti 100,000 lir moral plačati 5,000 lir posojila. Od tega posojila bo prejel letno 250 lir obresti. Na račun novega davka pa bo plačeval letno 350 lir. On torej ne prejema letno 250 lir, temveč plačuje še letno po 100 lir. S tem zneskom krijejo lastniki nepremičnin popolnoma amortizacijo posojila. Oblika posojila je torej le prevara, dejansko odstopi lastnik 5% svojega premoženja državi. Za toliko se razvrednoti njegovo imetje. Kakšne posledice utedne to imeti, ne moremo danes še presoditi.

POTEMKINOVE VASI V JULJSKI KRAJINI

Italijanska občinska uprava v pravi luči

Trst, oktobra 1936. — Tujec, ki pride v Julijsko Krajino, se čudi prelepim cestam in marsikateri ponosni stavbi ob njih. Po večini pa je žal prepovršen, da bi se globlje seznanil s pravim bistvom teh naprav. Zaznal bi, da imajo te ceste v prvi vrsti ali celo samo vojaške namene in da jih nikakor niso zgradili našemu kmetu v korist. Obratno, naš kmet se s svojo volovsko vprego po možnosti izogiba glavnim cestam, ker se utedne na njej živina samo spodrsniti ali postati žrtev živigajščih vojaških avtomobilov. Nasprotno pa so stranske ceste po večini silno zanemarjene. Lepa poslopja, ki jih vidi tujec ob glavni cesti, pa so prave Potemkinove vasi. So to predvsem vojašnice, dalje se deži fašjev, karabinjerske postaje in občinske hiše. Za njimi pa se skriva ubožstvo slovenskega in hrvaškega kmeta.

Pravo bistvo tega gospodarstva izhaja iz sledeče primere, ki se nanaša na neko slovensko občino v severni Istri, ki je iz umljivih razlogov noče imenovati. Pod slovenskim županom se je v času od 1900—1914 zgradilo 2 dvorazredni in ena enorazredna šola, 35 kilometrov občinske ceste, 5 mostov in eno sejmšče. Od leta 1918 dalje do danes, torej v 18 letih pa je italijanska občinska uprava postavila samo eno enorazrednico in zgradila en most. Gospodar, ki je pred vojno plačeval 70 K občinske doklade, plačuje danes 750 lir ali po valuti trikrat toliko kakor pred vojno.

Novo vino na Goriškem povedati prodajati do 31. oktobra. Ni pa prepovedano prodajanje vin oz. mostov, pri katerih je bilo vretje ustavljeno na umeten način, da se je s tem došlo sladko vino, ki ni škodljivo.

POSESTNIK KOBAL IZ BUDANJ NAD VIPAVO UMORJEN

Se ena žrtev vojaštva ob meji

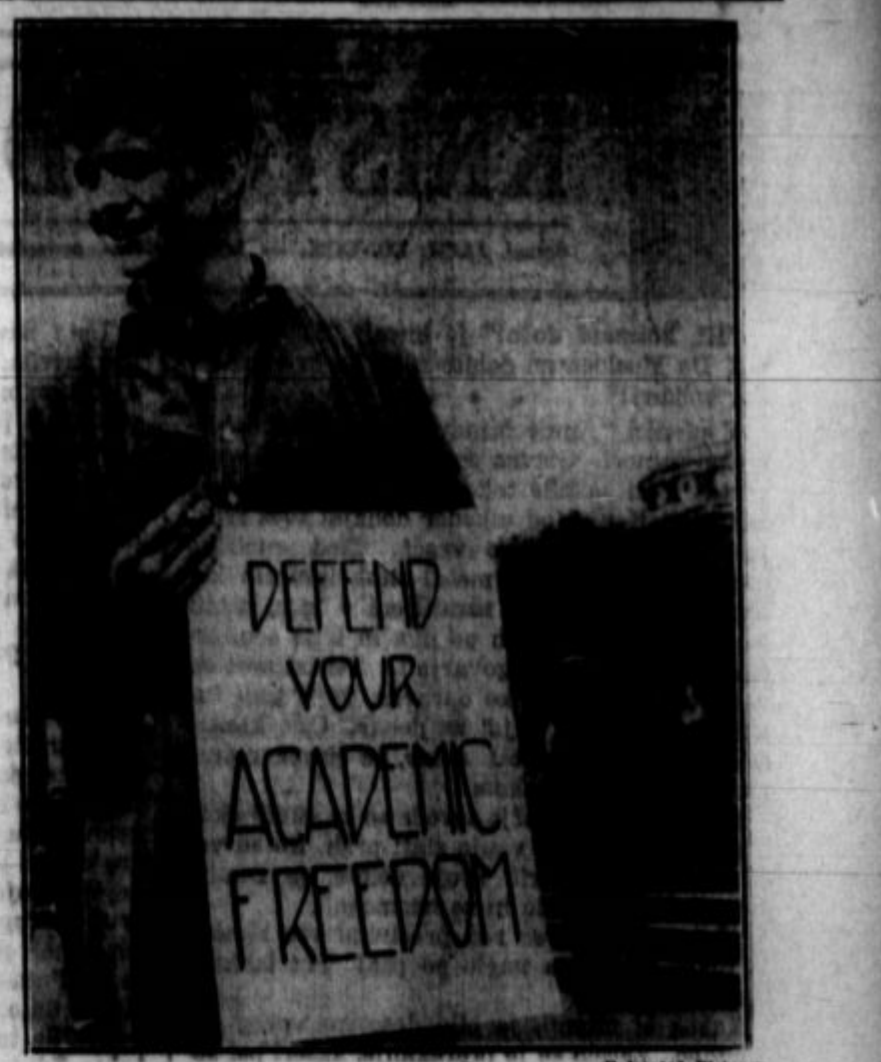
Gorica, septembra 1936. — Znan je, da je ves omejni pas od Reke do Trbiža — z malimi izjemami — na gosto preprežen z omejnimi utrdbami. — Povsod, kjer so utrjevala dela v teku, posebno pa tam, kjer so utrdbe že dograjene, vlada najstrožja kontrola in so na posameznih postavo izpostavljenih in važnih točkah postavljene permanentne straže, ki imajo nalogo preprečiti nepooblaščen dostop v območje utrdb. Ponekod morajo kmetje za vsak slučaj posebej javiti pristojnim oblastem, da nameravajo na svoje parcele na poljsko delo, nakar dobijo spremstvo milicnikov ali karabinjerjev, ki jih med delom stražijo. Ponekod pa so, kakor zgoraj omenjeno, nalašč tako postavljene straže. Na ta način se našim mnogim kmetom, ki itak živijo v najnižernih razmerah, odvzeti kompleksni plodnosne zemlje, mnogi pa isto obdelujejo in iskoriščajo pod zelo težkimi okoliščinami, tako da so v stalni nevarnosti, da jih oblast radi najmanjšega suma aretirajo ali pa celo brez vsakega posebnega vzroka na lice mesta ustrelijo.

V zadnjih dneh avgusta se je dogodil na Vipavskem tak slučaj, ki z vso brutalnostjo osvetljuje današnje nezno stanje našega človeka, posebno onega, ki živi v omejnem pasu.

Šest in tridesetletni posestnik Kobal iz Budanj nad Vipavo se je odpravil na košnjo otave na svojo oddaljeno senošet nad Vrčbam. Ves ta kompleks pod Nahanom je več ali manj utrjen. Ko se je omenjeni proti večeru s koso na rami vračal z dela domov, po poti, ki jo tamošnje prebivalstvo navadno uporablja kot dohod k svojim višje ležečim parcelam, ga je nenadoma pozval v bližini na straži stoječi vojak, naj se ustavi. Zahteval je, da takoj krene s poti, ki je civilistom zabranjena. Kobal, nič hudega sluteč, je trdil, da mu ta prepoved ni znana in da se poti vsi okoličani poslužujejo. Ni pa še popolnoma končal stavka, ko je vojak nanj ustrelil in ga smrtonosno zadal v trebuh. Kobal je oblezel na poti, kjer so ga kasneje v obupnem stanju našli neki domačini in ga spravili domov. Od tam je bil nemudoma prepeljan v goriško bolnišnico, kjer ga pa niso sprejeli, češ, da ni nobenega upanja v rešitev. Kobal je bil prepeljan na svoj dom, kjer je po petih urah umrl v velikih mukah. Pokojnik je zapustil obupano vdovo in troje nepreskrbljenih otročičev. Nesrečen dogodek je razburil vso okolico, zlasti ker je bil pokojnik znan kot miren, dober in pošten, ter vesten gospodar.

Hude kazni trgovcem zaradi zvišanja cen

Kot smo že poročali, je nastopila v Italiji, posebno ob nastopu devalvacije občutna draginja, ki jo hočejo oblasti z vsemi sredstvi uničiti. Trgovci so posebno prizadeti s temi odredbami, ker se jim očita, da namerno zvišujejo cene. Na Goriškem so zaradi tega zaprli za dva dni sledeče trgovine: Zuodar Marija v Ciglinu, Leban Ivan v Poljubinu,

Dijak Robert Burke piketira Kolumbijsko univerzo v New Yorku, ki zatira akademsko svobodo.

Gaberšček Marija v Tolminu, Budin Teresa v Idrskem, Perinč Ivan v Kobaridu in Ivanci Franc v Kobaridu.

Rekordna newdealska zmaga! Roosevelt osvojil 46 držav s 523 electoralnimi glasovi

(Nadaljevanje s 1. strant.)

da poštene predsedniški kontest v kongres, je pobral po vsej republiki morda 300,000 glasov. Celotno Coughlinov domaćem mestu Royal Oaku, Mich., je imel "komunist, lažnik in skeb" Roosevelt — kakor ga je nazval Coughlin — večino.

Domneva se, da je bilo oddanih okrog 45 milijonov glasov za predsedniške kandidate. Natančno število ne bo znano več dni. Roosevelt je moral dobiti najmanj 30 milijonov glasov, kar sta dve tretjini ali absolutna večina vse republike, česar še ni bilo, odkar je bil prvi predsednik George Washington pred 150 leti drugič soglasno izvoljen.

Koliko glasov so dobili manjšinski kandidati, na primer socialist Thomas, komunist Browder, socialistično-laboritski kandidat itd., ni še nobenih poročil. Najbrže bo število teh glasov zelo neznanost.

"Vi ste vendar dovolj močni in lahko bi delali, mesto da berate," je dejala gospodinja nekemu večjemu popotniku. "In vi ste tudi dovolj lepi, da bi lahko postali filmska zvezda. Zakaj torej čepite v kuhinji?" Berač se še nikdar ni tako dobro pogostil.

NAZNANILO IN ZAHVALA

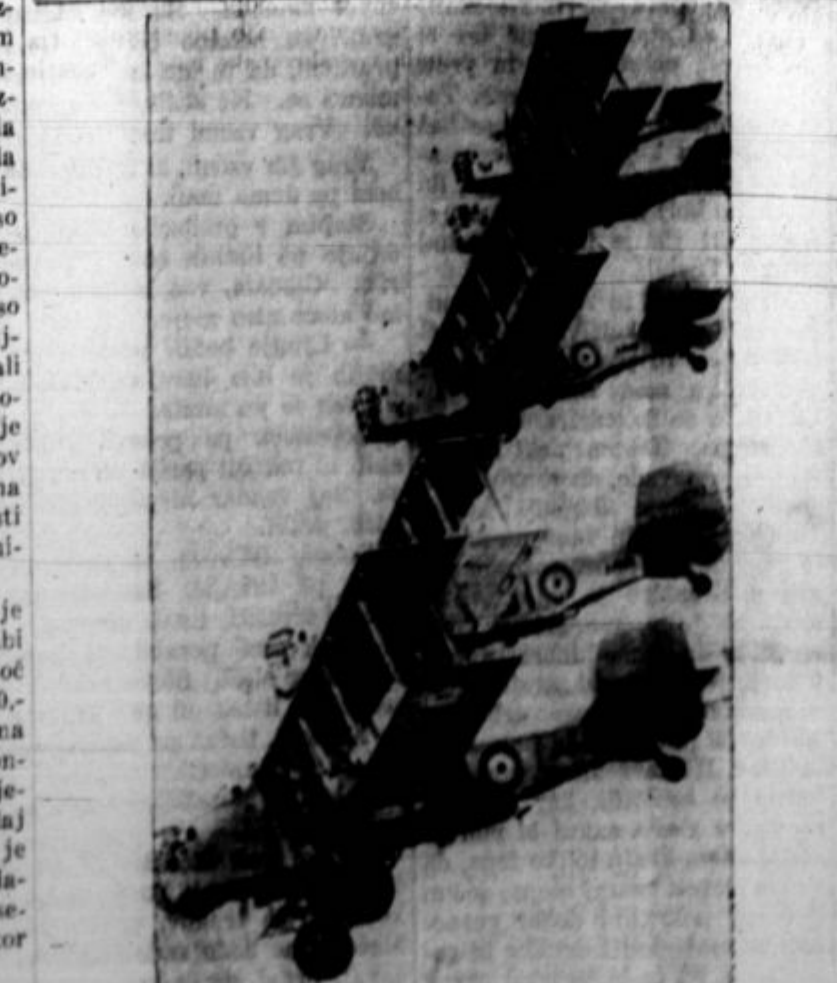
Zalostnega srca naznanjamo vsem sorodnikom, znancem in prijateljem tužno vest, da je dne 23. septembra 1936 premislila na posledičnih nuje operacije (za gall stone) naša draga in nepoznalna mamica oziroma soproga

MARIJA JEVC

(rojena GLAVAN)

Pokojna je bila doma iz vasi Vrbljenke, fara Tomišel pri Igu. Bila je članica društva št. 48 SNPJ in Slovenske ženske Zveze št. 6 v Harbertonu, Ohio. Pogreb se je vršil iz hiše žalosti 26. sept. t. l. po katoliškem obredu in s v. m. na pokopališču Sv. Križa. Tukaj zapušta družino, enega brata in eno sestro, v starem kraju pa dva brata in dve sestre.

Naša najučenejša hvala vsem, koji ste darovali krasno vence in svetle pokojni v blagi spomin in sicer: društvu št. 48 SNPJ, društvu Slov. ženske Zveze št. 6, Room 14 Highland School, Seiberling Lates, The N. B. of O. P., Local 141 The Carpenter Shop; nadalje mr. in mrs. Steven Beres, družini Boška, mr. in mrs. Jerry Zupce in družini, družini Lindeman, mr. in mrs. Eli Momehilov, družini Zakrajšek, mr. Joe Glavanu in družini Tomažin. Najlepša hvala darovalcem za sv. male namreč: mr. in mrs. Jerry Zupce, mrs. Jennie Rozman, Tony Kaluza, mr. in mrs. Tekalec iz Clevelanda. Mrs. Francis Batai, mrs. Angela Naglich in družini, Joe Usnik, mrs. John Ambrozich, miss Mary Zupce, Blessed Virgin Mary Sodality, mr. in mrs. Anton Orholt, Lloyd in Frank Obreza, mr. in mrs. John Taneck in družini, miss Angela Zupce, mr. in mrs. Joe Somerick, mr. in mrs. John Gerber, Slov. Zen. Zveza št. 6, mr. in mrs. Frank Podlipce in družini, mr. in mrs. John Rozman in mr. in mrs. Frank Marzlikar iz Collinwooda. Nadalje se zahvalimo Rev. F. J. Medinu za izvršene obrede. Sestri pokojnice Alojziji Tomažin, ter bratu Joe Glavanu, ki sta nam stala na strani v težnih urah našega življenja. Hvala lepa tudi vsem, ki ste dali svoje automobile na razpolago in vsem, ki ste obiskali in spremlili našo pokojno, nepozabljeni mater in soprogo k zadnjemu počitku na mirovdvor. Srčna hvala tudi tisti oziroma sestri mrs. Jenny Rozman. Ti dokler naša nepoznalna mamica in soproga, nam ostane v vednem spominu, dokler se ne združimo s Teboj. Poživaj v miru in lahki naj Ti bude ameriška zemlja. —Zaljubljeni ostali: Joe Jevc, soprog; Mary, Ana in Louise, hčere; Joseph Jr., sin v Harbertonu, O. (za vsak slučaj), da je katerega ime izpuščeno, prazimo, da nam oprustite.)

Skupina novih angleških bombnih letal.

KRIŠTOF DIMAČ

Special JACK LONDON. — Iz angleščine prevedel FRANCE MAGAJNA

"Hi, kosmate duše!" je klical. "Hi po hrano! Do Mueluca ne dobite nič! Le krepilje v tla, volkovi!"

V pivnici "Annie Minove" je ura kazala četrto po polnoči. Glavna soba je bila natlačena z gosti. Peči so bile tako zakurjene, da so kar bobnale. Ker ni od nikoder dohajal svež zrak, je bila soba nezdravo vroča. Med enolično mrmljanje mož se je mešal tlesk igralnih kock. Igralci so bili zamišljeni v igro, ostali pa so stali v skupinah po dva in trije semtertja po sobi in se pogovarjali. Tehtničarji so vedno imeli polne roke opravka, kajti tudi tukaj je zlati prah veljal za denar. Celo kozarček žganja, ki je stal dolar, je človek moral plačati z zlatim prahom.

In ti neotesani možje seveda so se gnetli okoli sklade in stresali vanjo zlati prah. Ko so vsi do zadnjega odmerili svoje deleže, je Dimač dvignil težko posodo in se nasmehnil.

"S tem se bo ves rod preživljal vso zimo," je rekel. "Zdaj pa naglo po pse! Pet lahkih, iskrih vpreg!"

Kakor bi mignil, je bilo desetero vpreg na ponudbo. Začelo se je prerekanje, kateri psi so boljši.

"Kaj bodo tvoji tovarni konji!" je nekdo očital dolgoletnemu Billu Haskellu.

"Več potegnejo nego tvoji," je ta odvrnil z osato užaljenostjo.

"Ze res", mu je pritrdil nasprotnik. "Da bi pa zdržali, jih pa ne pripraviš, tudi če jim daš kralj jabolko. Veš od kdaj se tako počasi obirajo? Odkar vlačijo sem gori težke tovore."

Kadarkoli je odbor eno vprego izbral, je njen lastnik takoj odšel naprežat in se pripravljati na pot. Z njim je šlo nekaj pomagačev.

Neko vprego so zavrgli, ker je bila še vsa trudna od napora tistega dne. Nekdo je ponudil svojo vprego, ni je pa mogel voditi, ker je imel obvezano nogo. To vprego je vzel Dimač, kljub temu, da mu je vsa soba prigovarjala, naj gre rajši počivat.

Dolgi Bill Haskell je pojasnjeval, da je vprega Fata Olsena sicer izborna, Fat Olsen sam pa da je cel slon. Dvestoštiridesetfuntni Fat Olsen je bil razvaljen v dno srca. Od jeze so mu solze prišle v oči in njegove skandinavske jeze ni bilo moči ustaviti, dokler ga niso določili za voznika pri težkem oddelku. Njegovo lahko vprego pa je dobil kockar.

Petero vprego je bilo sprejetih, ki so jih že naprežali in nakladali, toda le štiri goničarji so bili po godu odboru, ki so ga tvorili vsi navzoči. "Saj je tukaj Kultus," je nekdo zaklical. "On je eden izmed najboljših hitropetcev, vrhu tega je čil in spočit."

Oči vseh so se uprle v Indijanca, on pa ni ne trenil ne črnil.

"Ti boš vodil eno izmed vpreg," mu je rekel Dimač.

Veliki Indijanec je še vedno trdovratno molčal. Kakor električni tok je navzoče prešinila misel, da se bo zdaj zdaj nekaj pripetilo. Možje so se začeli nemirno prestopati in so se naposled zvrstili v kolobar, sredi katerega sta stala Dimač in Indijanec, zroča drug drugemu v oči. Dimač je tedaj začutil, da so ga vsi navzoči nehoti izbrali za svojega besednika, kar se tiče sedanjih in prihodnjih stvari. Bil je ardit kakor njegovi tovariši. Ni mogel verjeti, da je med njimi človek, ki je ob takem zgledu velikodušja ostal hladen in sebičen. Seveda, Dimač pa tudi ni preudarjal stvari z Indijancevi mišmi. Niti sanjalo se mu ni, da bi moglo Kultusa zadrževati kaj drugega kot čista sebičnost.

"Kaj ne, da boš vodil vprego?" je vprašal. "Koliko plačate?" je Kultus mirno vprašal.

Usta navzočih rudarjev so se od togote že kar krivila. S stisnjenimi pestmi ali pa s prsti, skrivljenimi v krepilje, so začeli najsrdečiji pritiskati proti Indijancu.

"Potrpite nekoliko, fantje," je vzkliknil Dimač. "Morda ne razume, za kaj gre. Čakajte, da mu pojasnim. Poslušaj, Kultus! Ali ne vidiš, da zdaj ne gre za korist? Ne vidiš, da vsi žrtvujemo, da je vse naše delo zastojno? Vsi ti možje tukaj so pri volji, dati vse, kar je treba, da rešimo dvesto Indijancev grozne smrti od lakote." Počakal je, da bi besede našle dobro mesto.

Jurij Kultus je dejal: "Koliko plačate?"

"Potrpite, tovariši! Poslušaj me, Kultus! Ne maramo, da bi nas razumel napačno. Stradajoči ljudje so tvoji rojaki. Pripadajo sicer drugemu rodu, pa vendar so Indijanci. Videl si, kaj delajo beli ljudje, kako nabirajo zlati prah, dajejo svoje pse in sani in se trgajo med sabo, drug z drugim, kdo bo gonil pse. Pri prvih petih sanah morajo biti najboljši gonjači. Ozri se na Fata Olsena! Razjezil se je do solz, ker mu ne dajo iti. Ti bi pravzaprav moral biti pónosen, da te vsi smatrajo za prvovrstnega gonjača. Zdaj ne gre za denar, ampak za hitrost."

"Koliko plačate?" je rekel Kultus.

"Ubižite ga! Zdrobite mu glavo! Smole in perja sem!" so se oglašali srditi vzkliki. V zmešnjavi, ki je nastala, se je duh človekoljublja in požrtvovalnosti mahoma prelevil v ozverelo divjaštvo.

Sredi te vihre je Indijanec Kultus stal brezbržno, kakor da mu je ves ta hrup deveta briga. Dimač je najhujše srditeže odrinil in zavpil:

"Čakajte, pravim! Kdo tukaj ukazuje?" Ko je hrup potihnil, je mirno dodal: "Prinesite vrvi!"

Kultus je skomizgnil, obraz pa se mu je skremžil v mračen in porogljiv smehljaj. Dobro je poznal kri belega človeka. Saj se je ubijal z njim na popotovanjih, jedel z njim moko, fizič in alano, pa da bi ga ne poznal? Belo pleme se pokori zakonom. To je vedel trdno in točno. Kaznuje vsakogar, ki krši zakone. On pa ni prekršil zakona, saj jih pozna, zakone teh blodolnikov. Živel je kakor velevalo. Ni ubijal, ni kradel in ni lagal. V zakonih belega človeka ni ničesar, kar bi branilo pogajati se ali pa zahtevati plačilo za svoje delo. Kar jih je bilo v sobi, vsi so znali pogajati se in zahteve ni vreden, da bi z njimi pil, tudi ni vreden, če n vreden, da bi z njimi pil, tudi ni vreden, da bi z njimi vred delil miloščino in se udeleževal njihovih prismojnih zabav.

Nihče ni vedel, kaj tiči v Indijancevih možganih, in nihče ni mogel doumeti, kaj ga potrjuje v njegovi trdovratnosti. Kakor on ni mogel razumeti belih, tako tudi beli niso mogli razumeti njega. Bil jim je sebičen sirovec; oni so bili pa njemu sebični siroveci.

Ko so prinesli vrvi, so dolgi Bill Haskell, Fat Olsen in kockar z veliko nerodnostjo in jezno hitro potisnili Indijanca zanko na vrat in vrgli konec preko prečnice pod stropom. Ta nihajoči konec je takoj pograbilo nekoliko mož, pripravljenih potegniti Indijanca kvišku.

Stene gostilniške sobe so bile zložene iz neobtesanih hlodov, na katerih se je lubad še držala. Spranje med hlodi so bile zatlačene s severnim mahom. Skozi odprta vrata, ki so držala v plesno sobano, so prihajali glasovi klavirja in gosli. Pravkar so odigrali kitajsko loterijo in najsrečnejši igralec, ki mu je tehtničar odmeril pripravljeni zlati prah, je s kopo tovarišev pil na račun svojega dobitka. Igralci faraona in rolete so bili tihi in zamišljeni.

(Dalje prihodnjik.)

Prodane neveste

Neveste, ženini in vdovci na srbskem jugu. — Kupčija, ki ne pozna splošne krize

Prilep, 16. oktobra. — Menda nikjer na svetu niso žene v tako visoki ceni kakor v južni Srbiji. To je najbolj očitno v okolici Prilepa. Visoko ceno imajo žene kot delavna moč. Vsi, na zapadu običajni pojmi o življenjski zvezi moškega in ženske, o ljubezni, snubitvi in poroki so v mnogih južno-srbskih krajih brez vsake veljave. Zakonske zveze snujejo na srbskem jugu starši in posredniki, lahko pa bi tudi rekli, da z vsami srčnimi zadetimi obratuje trgovina, kateri nobena kriza ne more do živca. V tej hiši starši kupujejo, v oni pa prodajajo dekleta za bankovce, za zlatnike, za žito in živino.

Neveste in ženini

Dekleta in neveste imajo to prednost, da jim ni treba skrivati svojih let in lagati, da so "v prvem cvetu mladosti". Nasprotno, mladenke, ki so v zrelejših letih in so že preživele dekliske sanje, imajo višjo ceno. V prvi vrsti sta zdravje in telesna moč pri kupčijah z nevestami merodajni. Zaradi tega so neveste po nekaj let starejše od ženin.

ninov. Dekleta se poročijo navadno v 25. letu starosti, mladeniči pa se ženijo že, ko so stari 17 in 18 let. Mladenici, ki so dočakali 20. leto starosti, spadajo že med stare žene in oni, ki so odslužili vojaški rok, le s težavo in z večjimi izdatki dobijo ženo.

Nevesto je treba kupiti in zahtevajo se najvišje cene. Če se ravna po premoženju ženinove in nevestine domačije. Velja trgovsko pravilo, da se sprva mnogo zahteva, potem pa med pogajanjem popušča. Pogajanja vodijo, kakor že rečeno, starši mladenke in mladeniča. Zgodi se seveda, da poseže med kupčijske posle ljubezen in takrat pride do otmice ali ugrabitve dekleta. Kupčijska pogajanja pa se tudi v teh primerih vrše po zvezi in le redkokdaj se zgodi, da taast ne bi dobil denarja od svojega zeta. Tudi avatbeni običaji so taki, da igra mladenič-ženin le malo ulogo. Glavno vlogo igrajo starši in posredniki pri kupčijah z nevestami. Pri gostih pri poroki so prvi starši in sorodniki mladoporočencev, mladi mož pa je zadnji med njimi. Ženo takoj po poroki odpremo v novo domačijo ter ji odkažejo njena dela. Nova domačija takoj uveljavlja in izkoristi kupljeno novo delovno moč.

Tuga vdovcev

Pri vsem tem pa so mladeniči

na boljsem kako vdovci. Vdovci so namreč brez vsake vrednosti. Naj bo mlad, ali star, reven ali bogat — v nekaterih krajih jih vdovci obsojen, da ostane vse svoje življenje sam. Redki so primeri, da se dekleta ali pa celo vdove poročijo z vdovcem. Redko je to v domači vasi in vdovci si pomagajo na ta način, da iščejo neveste v kakem drugem naselju, kar je združeno svedom z veliko večjimi stroški. V principu pa mora vdovec plačati za nevesto dosti večjo odkupnino kakor mladenič. O tugi vdovcev zgovorno priča pismo, ki ga je nedavno beograjski "Politiki" poslal neki vdovec iz vrbiljske občine. Pismo se glasi takole:

Bev tri godini voženeg (oženjen). Žena mi pri porodja umre in ostadoh so jedna čupa (hčerka). Sam sem ja i otec i majka. Nijedna moma (dekle) i udovica ne saka da me ženi. A nesum star. Imam svega dvadeset i jedna godina. Još ni vojaka nesum služio. Prijatelj mi kaže, da če mi najdi jedna devojka od grad (iz mesta). Ali mi bara (zahteva) 200 dinara unapred da mu platim za ova rabota. A ja pari nemam ...

Kupčijske spletke

Dosti bolje se tudi onim ne godi, ki "pare imajo". Če sploh najdejo nevesto, jih stane mnogo truda in stroškov. Upanje vdov-

cev, ki imajo na skrbi male otroke, ali pa, ki želijo ven iz samotnega življenja, se oklepa velikih vasi in mest. Tam pa so tudi huda razočaranja. Vdovec po vaseh izkorišča namreč v veliki meri malopridne žene iz mest. Poročje se z njimi, potem pa jih slej ali prej zapustijo in se vrnejo spet v mesto mence, da bodo kot poročene žene tam bolje uspevale. Vdovec je potem spet sam in komu je enkrat druga žena utekla, sploh ni več upanja, da bi se v neki vasi poročil, čeprav je prej seveda z velikimi stroški dosegel ločitev od ubežne žene, ki se je vrnila v mestni vrtinc. Kadar se vdovci poročijo, ni nobene slovesnosti in se navadno poroke opravljajo na skrivaj na vse zgodaj jutraj ali celo ponoči.

Brez posrednika ni poroke. Posredovalke posle opravljajo z velikim uspehom stare žene ob raznih cerkvenih slavnostih in romanjih. Uspešni posredniki pri kupovanju in prodajanju nevest pa so tudi lastniki hanov — gostiln in prenočišč. Posredniki vedo natančno, katera rodbina ima na razpolago nevesto in katera bi rada poročila svojega sina. V posebnih evidenci imajo tudi vse vdovec in zaradi njih imajo svoje poslovne zveze tudi po okoliških vaseh in v mestih. Mnogi posredovalci vršijo svoj posel solidno, čeprav hoče vsak pri kupčiji dobiti čim večjo nagrado. So pa, kakor v vsaki trgovini, tudi pri tej nepošteni posredniški agentje, ki neusmiljeno izkoriščajo. Med žrtvami prednjačijo seveda vdovci. Dogajajo se grde sleparije. Zgodi se, da se mož dogovori s svojo ženo, kako bi osleparila vdovca, ki si na vse kriplice prizadeva, da bi našel nevesto. Žena sama ali pa po svojem zaupniku namigne vdovcu, da je svojega moža zapustila in da je tudi že uvedena ločitev zakona. Pri tem mu da razumeti, da bi ga takoj vzela, a da je treba njenemu možu nekaj plačati, da ne bi delal težav pri ločitvi zakona. Vdovec ves vesel plača, potem pa se izkaže, da je vse skupaj laž.

Najhujše se godi muslimanskim ženinom. Tega so krivi starinski običaji: Muslimanski mladenič pred poroko sploh ne vidi svoje izvoljenke. Če sploh kdaj z njo govori, je zastrta z gostimi zagrinjaji. Posrednik, ki je vse uredil, je ženin sicer pripovedoval, da bo dobil lepo mlado nevesto, po poroki pa se iz gostih zagrinjaj izmota — stara baba. Potem so seveda tožbe pri šariatskem sodišču, izvede se ločitev zakona, a vse skupaj mora plačati drago opeharjeni ženin.

Pri kupčijah z nevestami imajo sploh vedno največje izdatke ženini in njihove rodbine. Po sklenjeni pogodbi mora prnesti nevesta v hišo vso opremo za sebe ter darove za ženinove starše in sorodnike. To vse pa njeni roditelji prav lahko nabavijo s tem, kar je ženin plačal za nevestino odkupnino, dočim mora ženin nositi tudi stroške svatovščine in poroke. Po poroki pa se ponekod gosti vsa vasa.

Samopomoč

Iz vseh teh zagat si skušajo polagoma pomagati mladeniči in vdovci. Oni, ki hodijo na dno daleč od doma, se vedno manj brigajo za stare običaje ter si sami brez posrednikov in proti volji staršev iščejo neveste. Tudi muslimani delajo tako in baš prevare pri kupčijah z nevestami so jih pripravile do tega, da se vedno bolj navdušujejo za reforme, ki jih je izvedel Kemal paša v Turčiji.

Mladi ženini in vdovci pa imajo pri svoji akciji samopomoči tudi dobre in površne poštene pomočnike med Dalmatinci in Ličani, ki so kolonizirani v okoličih Prilepa. Dalmatinski kolonisti imajo navado, da vsako jesen obiščejo svoje domače kraje. Tam je deklet in vdov na izbiro in kolonisti, ki dobro poznajo stisko mladeničev in vdovcev na srbskem jugu, mnogokrat brez nagrade iz same dobrotljivosti posredujejo pri sklepanju srečnih zakonov med južno-srbskimi mladeniči in dekleti iz Dalmacije in Like. Hvalevrednega posredovanja so se lotili, ker jim pač ne gre v glavo, zakaj bi moralo biti v enem kraju toliko žena, da se jih človek komaj otepa, dočim v drugi pokrajini dober gospodar ne more najti družice in pomočnice, pa če bi jo iskal okrog s krvavo glavo.

Agitirajte za Prosveto!

Mihael Zolčenko:

KOPEL

Pravijo, ljudje božji, da so kopeli v Ameriki naravnost imenitne. Tam, recimo, pride človek, vrže s sebe perilo v posebno košaro in se gre kopat. Ne bo se razburjal zastran tavnine ali izgube, niti listka ne vzame.

No, morda poreče ta ali oni nemirni Američan kopelčku: — Good bye, pazi na moje stvari!

To je vse. Okoplje se ti tako Američan: pride iz kopeli, pa mu dajo čisto perilo, oprano in polikano. Krpe bele kakor sneg, da je veselje gvti z njimi noge, spodnje hlače zašite in zakrpane.

To vam je življenje! Mi imamo tudi dobre kopeli, toda ne tako, kakor Američani. No, kopanje je mogoče tudi pri nas.

Pri nas je nesreča samo v listkih. Zadnjo soboto sem se šel kopat (saj vendar ne bom hodil v Ameriko, sem si mislil) — pa so mi dali dva listka, eden je bil za perilo, drugi pa za suknjič s klobukom.

A kam naj spravim nag človek listke? Pravi, nikamor jih ne moreš spraviti. Okrog imaš trebuh in noge. Z listki je sama sitnost. Saj jih vendar ne boš privezal k brkom.

No, privezal sem k vsaki nogi enega, da bi ju ne izgubil hkrati. Vstopil sem v kopalnico.

Listka sta se mi ves čas opletala po nogah. Teško je hoditi z njima. A hoditi moraš, ker potrebuješ škafček. Kakšno pa je kopanje brez škafčka? Prava nesreča.

Iščem škafček. Gledam — nekdo se koplje v treh škafčkih naenkrat: v enem stoji, v drugem si umiva glavo, tretji škafček pa drži z levico, da bi mu ga kdo ne izmaknil.

Potegnil sem k sebi ta škafček, hotel sem ga mimogrede rečeno vzeti, toda kopalec ga ne izpusti iz roke.

Kaj pa kraješ tuje škafčke! — pravi. — S škafčkom pravi, te kresnem po butici, da boš pomnil.

Jaz pa njemu: — Ni več carskega režima, da bi me mogel kresniti s škafčkom. Taka sebičnost! — pravim. — Drugi se morajo tudi kopati, pravim. Saj nismo v gledališču, pravim.

On mi pa obrne hrbet in se umiva.

Sel sem naprej. Čez dobro uro pa vidim: dobrodušen debeluh se je nekam zazijal in izpustil škafček iz rok. Ali se je sklonil po milo, ali zasnanjal, ne vem. Toda njegov škafček sem vzela.

Zdaj imam tudi škafček, toda sesti nimam kam. A kopati se stoje, kakšno kopanje pa je to? Ni da bi govoril.

Dobro. Stojim stoje, držim škafček v roki, umivam se. A okrog mene, križ božji, pero perilo kar z združenimi močmi. Ta pere spodnje hlače, oni srajco, tretji še nekaj ožema. Komaj si se umil, recimo, pa si že zopet umazan. Skrope, cigani grdi. In kakšno čofanje je s pranjem, da te niti ne veseli umivati se. Ne slišiš, kje se mi liš. Vrag vzemi tako kopanje!

Vrag jih vzemi, si mislim. Se bom pa doma umil.

Stopim v predsobo. Tam izdajajo po listkih obleko in perilo. Gledam, vse je moje, samo hlače niso moje.

Ljudje božji, pravim, na mojih je bila luknjica tukajle. Na teh je pa tamle.

Kopelčček pa pravi: Nihče nam ni naročil paziti na luknjice. Saj vendar nismo v gledališču, pravi.

Dobro. Oblečem te hlače in grem po suknjič. Suknjiča mi nočejo izročiti, listek zahtevajo. A listek sem pozabil na nogi. Moram se sleči. Slekem sem hlače, iščem listek, ni ga. Trak je tu na nogi, listka pa ne. Papirček se je razmočil.

Pomolim kopelčku trak, pa ga noče vzeti.

Na trak ničesar ne izročim, pravi. Vsak človek si lahko nastrizne trakov, pravi, niti hlače ti ne bodo zadoščale. Počakaj, pravi, da se kopalc razidejo, potem ti pa dam, kar bo ostalo.

— Bratec, kaj pa če ostane

Mrs. Frederick Atkinson s svojim sinom ob prihodu v New York iz Evrope.

sama navlačka? Saj vendar nismo v gledališču, mu pravim. Izroči mi suknjič — mu pravim — po posebnih znakih. En žep je raztrgan, mu pravim, drugi pa sploh manjka. Kar se tiče gumbov, pravim, je zgornji prišit, spodnji pa itak ni treba.

Pa so mi ga le dali. Niti traku niso vzeli.

Oblekel sem se in odšel na ulico. Kar sem se spomnil: milo sem pozabil v kopeli.

Vrnil sem se. V suknjiču me ne puste v kopel.

Slecite se, mi pravijo.

Ljudje božji, saj se vendar ne morem tretjič sleči. Saj vendar nismo v gledališču, jim pravim. Dajte mi vsaj v denarju, kolikor je vredno milo.

Nočejo mi dati. Nočejo dati, pa ni treba. Odšel sem brez mila.

Seveda, čitatelj utegne biti radoveden: kakšna kopel pa je to? Kje je? Naslov?

Kakšna kopel? Navadna, kjer se koplješ za deset kopejk.

RADA BI IZVEDELA, kje se nahaja hišna dela. Navadna domača hiša — malo apartament stanovanje — sdraseni oseb. Dober dom za pranje. Pokličite na telefon Can 6014.

POTREBUJEMO DEKLE za domačo hišo. Navadna domača hiša — malo apartament stanovanje — sdraseni oseb. Dober dom za pranje. Pokličite na telefon Can 6014.

WEEKS DEATH OFFICE

Vedno nizke cene za X-RAY

Ure: 8:30 do 8:30 svečer

Phone: Harrison 0751

326 S. STATE ST.

Opposite Davis Street at First

Ali ste naročili na dnevno "Prosveto"? Podpirajte svoj list

Ne bodite sužnji neprebave

TRINER'S ELIXIR OF BITTER WINE

Zelodčno zdravilo iskreno priporočano

Pišite po brezplačen vzorec — Triner's Bitter Wine Co. 544 S. Wells St., Chicago, Ill. Send me a free sample.

Name Address

BOŽIČNI IZLETI V JUGOSLAVIJO

PARNIKI IZ NEW YORKA:

EUROPA . . . 5. decembra
NEW YORK . . . 10. decembra
HAMBURG . . . 15. decembra
BREMEN . . . 16. decembra

Brzovlak ob BREMEN in EUROPA v Bremerhaven zajame udobno potovanje do Ljubljane. Izberite železniške zveze od Cherbourga ali Hamburga.

Za pojasnila vprašajte lokalnega agenta ali 130 WEST RANDOLPH ST., CHICAGO, ILL.

HAMBURG - AMERICAN LINE NORTH GERMAN LLOYD

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnikarje, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerno, unizsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2657-59 SO. LAWDALE AVENUE

Telephone Rockwell 4904

CHICAGO, ILL.

Tam se dobe na željo tudi vse ustrezne pojasnila